

*Осади стічних вод як
енергетичний ресурс.
Методика підготовки та
використання*

Відходи в доходи

*Національна академія наук України
Інститут газу НАН України
П'яних К.Є.*

Мули стічних вод (ОСВ) як ПРОБЛЕМА

Щорічний приріст опадів для України становить
близько 1,2 млн. тон по сухій речовині

Площа мулових карт	400 кв. км,
Площа полів для зберігання ОСВ	100 кв. км.

Чисельність бактерій в активних мулах становить 10^8
-- 10^{12} клітин на 1 мг сухої речовини. В активному
мулі зустрічаються всі морфологічні групи бактерій.

Споруди для очищення стічних вод

IV МІЖНАРОДНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ ФОРУМ “ВОДА & ЕНЕРГІЯ”

Вміст важких металів в ОСВ (сухий стан)

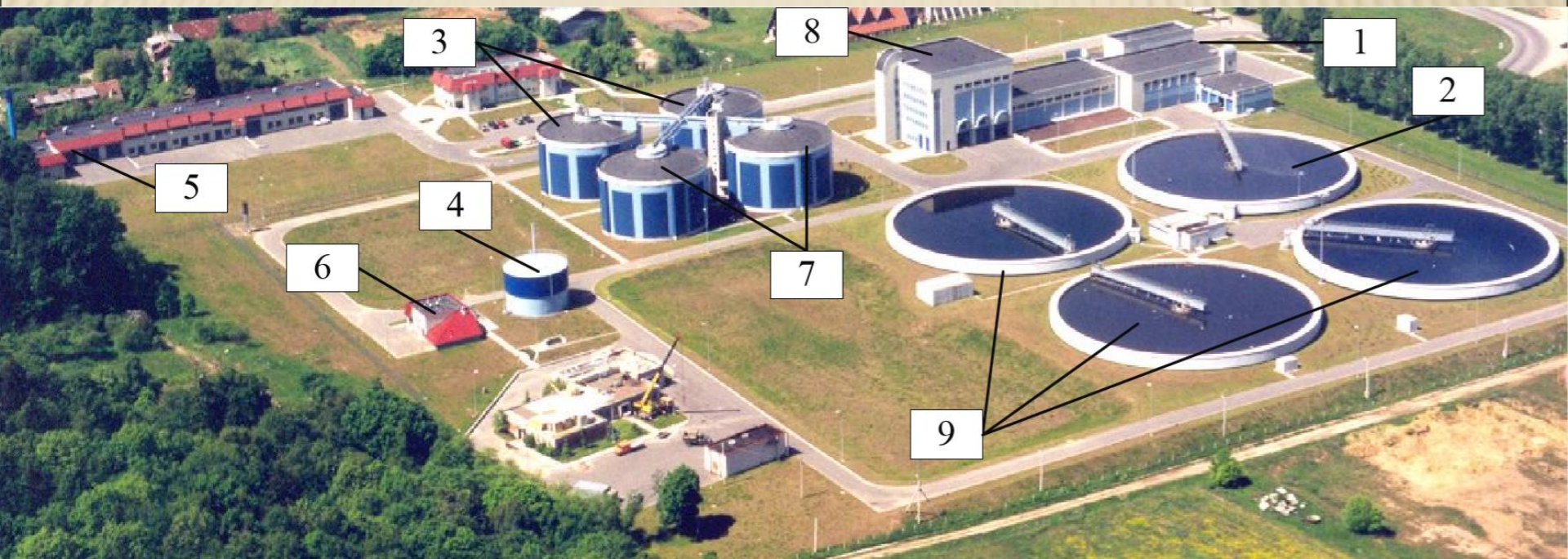
Назва елементу ВМ	Фактичний зміст ВМ, (мг/кг сухої речовини) у пробах ОСВ в Україні				
	м. Суми	м. Київ (Бортницька станція аерації)	м. Харків (Безлюдівський комплекс біологічної очистки)	м. Харків (Диканівський комплекс біологічної очистки)	м. Луганськ
Кадмій (Cd)	14,22	55,00	6,44	8,83	18,93 ± 13,86
Кобальт (Co)	3,99	-	-	-	34,13 ± 7,57
Нікель (Ni)	223,20	280,00	160,00	294,58	149,00 ± 69,62
Стронцій (Sr)	-	-	104,50	116,67	-
Свинець (Pb)	87,21	650,00	172,00	243,83	92,73 ± 41,37
Хром +3 (Cr+3)	421,23	1130,00	-	-	-
Мідь (Cu)	373,51	740,00	675,00	1379,2	287,00 ± 122,35
Марганець (Mn)	171,49	-	745,30	940,83	338,00 ± 16,00
Цинк (Zn)	1078,05	1960,00	847,00	893,33	372,67 ± 26,35
Залізо (Fe)	-	-	13500	22833,33	17408,30 ± 658,33

Допустимий вміст важких металів
в ґрунті (мг / кг) по сухій речовині в ЄС

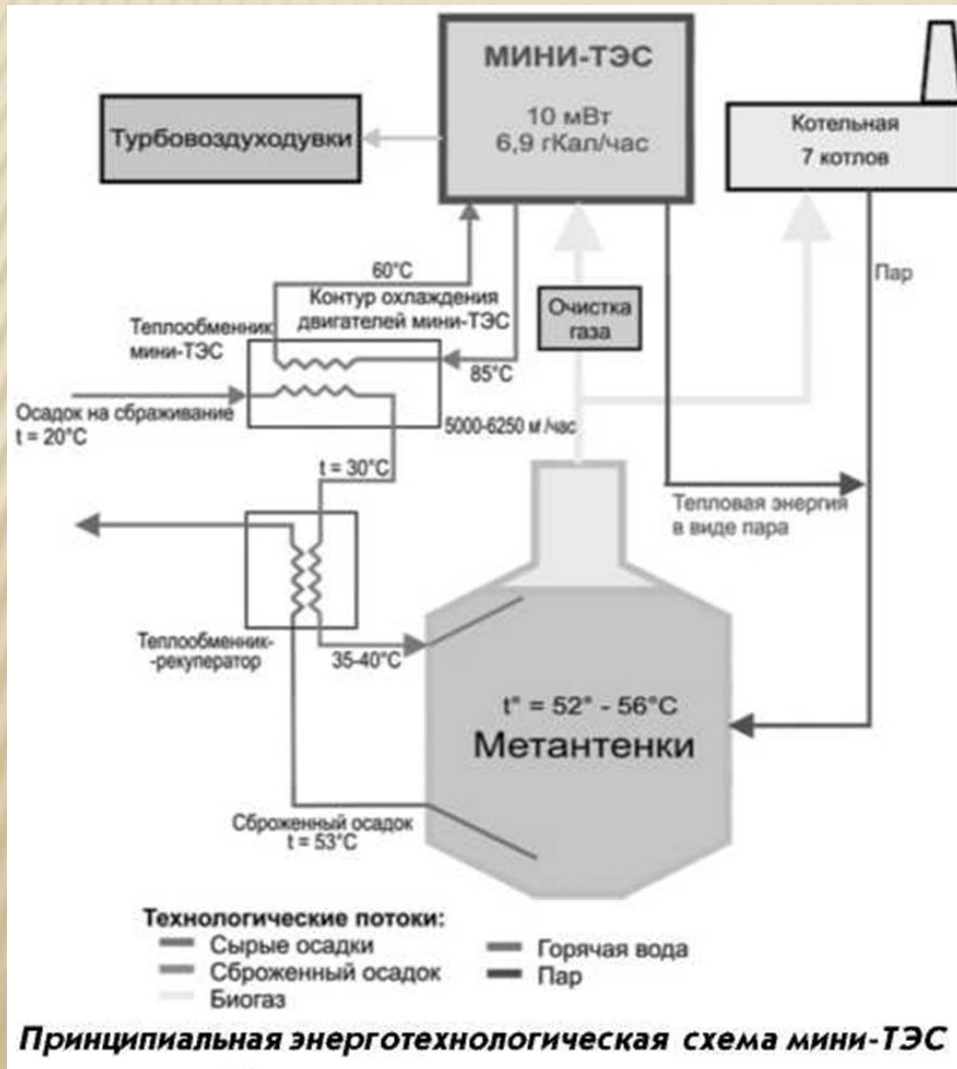
Показник	Директива ЄС №86/278
	$6 < \text{pH} < 7$
Cd	1-3
Cr	-
Cu	50-140
Hg	1-1,5
Ni	30-75
Pb	50-300
Zn	150-300

Біогазова станція очистки ОСВ

1 – механічні сепаратори, 2 – резервуар осадки ила, 3 – біогазові реактори, 4 – газгольдер, 5 – котельня, 6 – компресорна, 7 – резервуари ила, 8 – сепаратори ила, 9 – хранилища рідкої фракції

Біогазова станція очистки ОСВ Курьянівська

Оценка потенциалу

Енергетичний потенціал біогазу

$$W_{\text{газ}} = 5625 \times 5480 \times 4,187 / 3600$$
$$W_{\text{газ}} = 35,850 \text{ МВт}$$

Розкладання в біогазовому
реакторі біля 44% беззольної
частки біомаси

Обробка мулів міських стоків

85 т/г

3,33 т/ч

10%

Стрічковий фільтр-прес.
Зниження вологості до 80 ...
85%

Комбінована сушка. Зниження вмісту
вологи з 80% до 10%.
Формування гранул розміром 5 ... 20 мм.

Річна продуктивність в умовах Київської області 1 т
палива з 1 м² комплексу

Обробка мулових залишків міських стоків

Opis próbki			
Nazwa oznaczenia	Symbol	Jednostka miary	(*) Wartość ± niepewność pomiaru
zawartość wilgoci wg PB-24 wyd.3	W_{ex}^r	%	$3,2 \pm 0,3$
zawartość wilgoci wg PB-24 wyd.3	W^a	%	$7,4 \pm 0,4$
zawartość wilgoci wg PB-24 wyd.3	W_l^r	%	$9,7 \pm 0,5$
zawartość popiołu wg PB-25 wyd.3	A^d	%	$28,1 \pm 5,6$
zawartość popiołu wg PB-25 wyd.3	A^r	%	$25,4 \pm 5,1$
zawartość popiołu wg PB-25 wyd.3	A^a	%	$26,0 \pm 5,2$
zawar. siarki całkowitej wg PB-26 wyd.3	S_t^a	%	$0,87 \pm 0,26$
zawar. siarki całkowitej wg PB-26 wyd.3	S_t^d	%	$0,94 \pm 0,28$
zawar. siarki całkowitej wg PB-26 wyd.3	S_t^r	%	$0,84 \pm 0,25$
ciepło spalania wg PB-36 wyd. 2	Q_s^a	kJ/kg	15976 ± 240
wartość opalowa wg PB-36 wyd. 3	Q_i^a	kJ/kg	14940 ± 224
wartość opalowa wg PB-36 wyd. 3	Q_i^r	kJ/kg	14508 ± 218

Підготовлені мули,
м Катовіце, Польща

Зольний залишок
спалювання мулу

Обробка мулових залишків міських стоків

№ п/п	Показник та його позначення	Одиниця виміру	Значення параметру
1	Загальна волога, M_{ar}	%	6,8
2	Зольність, A_d	%	27,8
3	Загальна сірка, $W_{s,d}$	%	0,93
4	Вихід летких речовин, V_d	%	49,2
5	Нижча теплота згоряння, $q_{net,ar}$	ккал/кг	3343
		МДж/кг	13,997
6	Вища теплота згоряння, $q_{gr.daf}$	ккал/кг	5383
		МДж/кг	22,54
Температура стадій плавкості золи			
7	Деформації	°C	1170
8	Півсфери	°C	1320
9	Розтікання	°C	1350

Підготовлені мули,
м. Запоріжжя,
Україна

Зольний залишок
спалювання мулу

Обробка мулових залишків міських стоків

№ п/п	Показник та його позначення	Одиниця виміру	Значення параметру
Хімічний склад золи			
1	SiO ₂	%	45,0
2	Fe ₂ O ₃	%	7,49
3	Al ₂ O ₃	%	9,62
4	SO ₃	%	0,97
5	TiO ₂	%	0,88
6	P ₂ O ₅	%	9,64
7	CaO	%	12,0
8	MgO	%	4,54
9	Mn ₂ O ₃	%	0,19
10	K ₂ O	%	1,83
11	Na ₂ O	%	1,79

**Вміст важких металів в шламовідстійниках
вуглезбагачення. Дані ОФ "Донецька"**

Елемент	Середні значення за ТУ	Вміст в пробах, г/т
Сурьма	33	30
Свинець	40	20-100
Миш'як	23	70
Кадмий	12	10-15
Цинк	150	30-100
Літій	75	45-160
Молібден	3	5-7

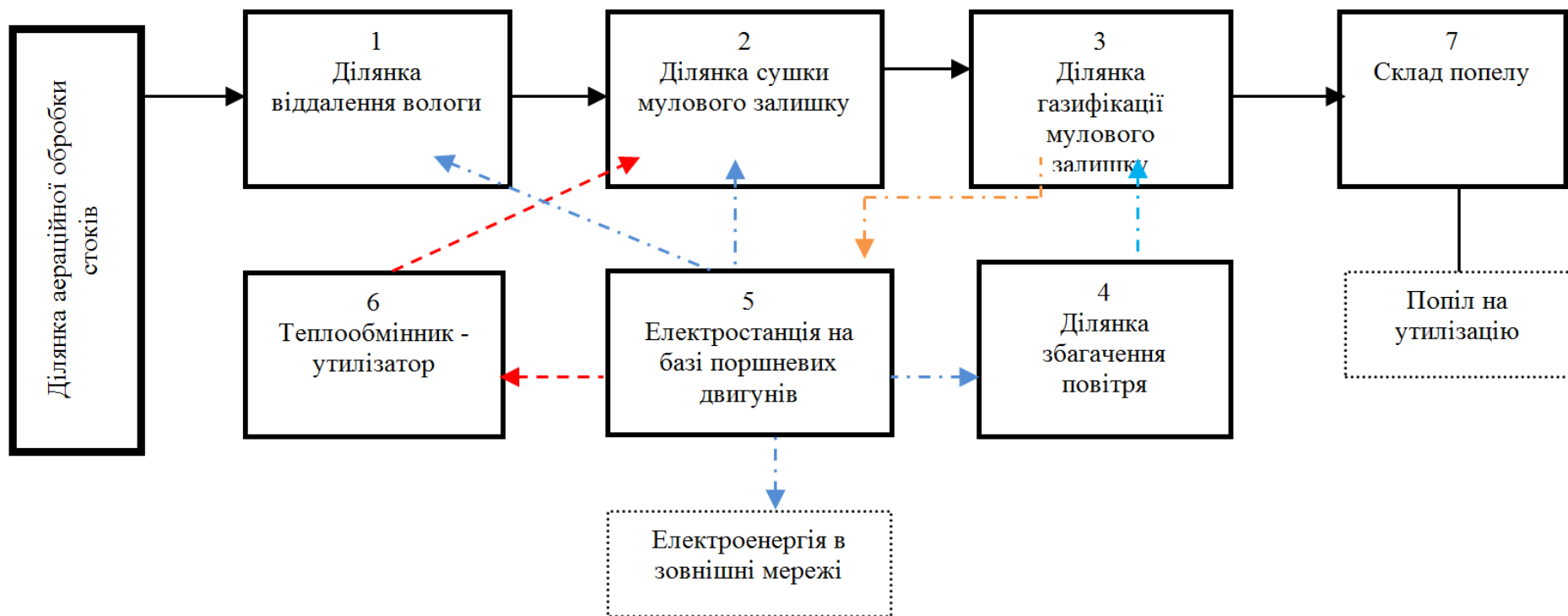
Приклади спалювання відходів в енергетичних котлах країн-членів ЄС

Experience with waste co-incineration in LCPs	Main fuel type	Waste streams co-incinerated	Boiler type	Total rated thermal input (MW)	Gross electric power output (MW)	Co-firing degree (thermal)	Remarks / handling of waste
Austria	Coal	Sewage sludge	WBB	543	246	0.1 %	
France	Biomass	Paper sludge and residues, waste wood, sewage sludge	CFBC	85	9	Varying	Degree of co-incineration over 25 %
Germany	Lignite	Sewage sludge	DBB	2 × 2465	2 × 920	1.5 %	Mixing with lignite before pulverisation
Germany	Coal	Sewage sludge, meat/bonemeal	WBB	2100	838	1.0 %	Mixing of waste with the main fuel before feeding together
Germany	Coal	Sewage sludge	DBB	1370	550	0.1 %	
Germany	Lignite	paper sludge, waste-derived fuel, premixed waste	DBB	2 × 2100	2 × 800	1.9 % / 1.6 %	Mixing with lignite before pulverisation
Germany	Coal	Sewage sludge, petroleum coke	DBB	1870	824	< 5 %	
Germany	Lignite	Sewage sludge, meat/bonemeal	DBB	1524	500	< 2 %	Mixing with lignite before pulverisation
Germany	Coal	Sewage sludge	DBB	1125	474	< 5 %	
Germany	Coal	Sewage sludge, waste-derived fuel, meat/bonemeal	WBB	887	320	1 %	
Germany	Coal	Waste-derived fuel, paper sludge, sewage sludge	CFBC	89	20	< 20 %	
Germany	Lignite	Sewage sludge, waste-derived fuel, waste wood & biomass	CFBC	550	107	< 25 %	2 CFBC boilers
Germany	Lignite	Sewage sludge	CFBC	732	201	< 25 %	
Sweden	Biomass, peat	Solid waste fuel	CFBC	138	45	8.0 %	
Sweden	Biomass	Waste wood, solid waste	Other	74	16	Varying	Degree of co-incineration over 25 %

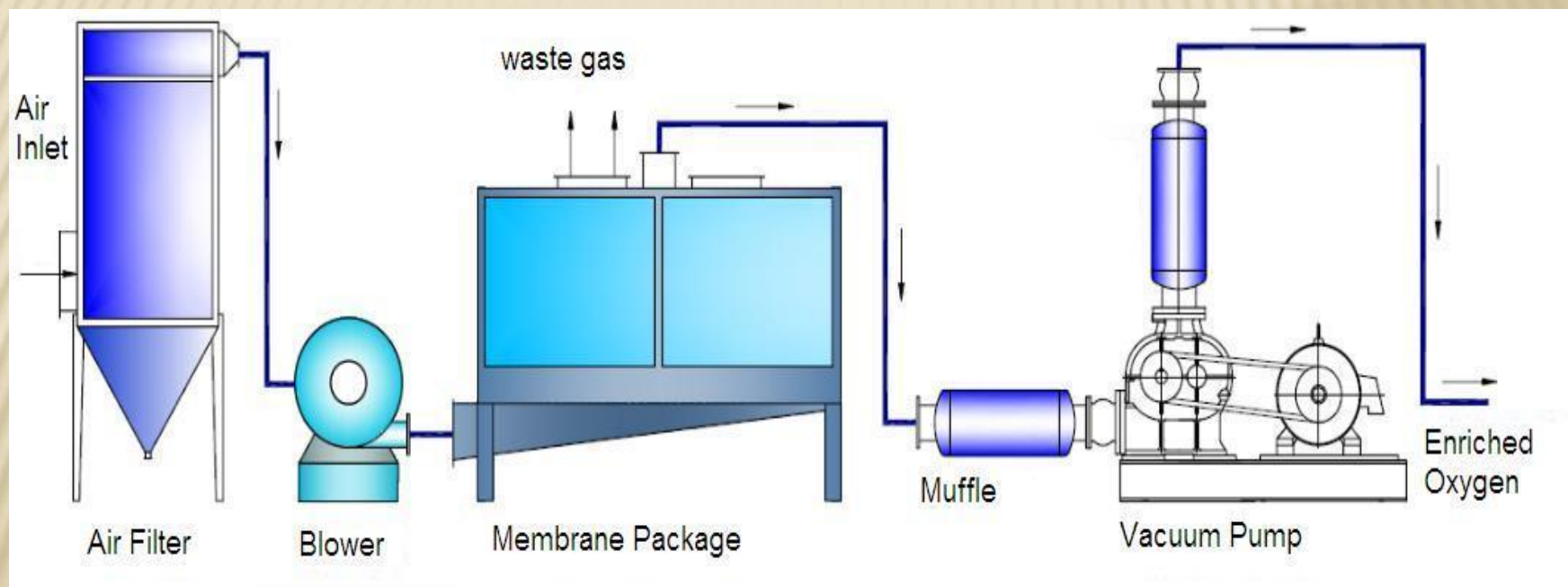
NB:

DBB: dry-bottom boiler; WBB: wet-bottom boiler; CFBC: circulating fluidized bed combustion.

Схема комплексу переробки ОСВ з використанням газогенераторів

Установка збагачення повітря киснем

IV МІЖНАРОДНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ ФОРУМ “ВОДА & ЕНЕРГІЯ”

Склад генераторного газу з ОСВ

№ п/п	Компоненти	Склад генераторного газу		
		Дуття збагачене киснем		Повітряне дуття
		28% O ₂	38% O ₂	21% O ₂
Характеристики генераторного газу				
1	H ₂	11,26	17,87	10,08
2	N ₂	53,45	40,46	65,04
3	CO	10,93	10,52	11,25
4	CH ₄	4,55	4,13	1,1
5	CO ₂	15,78	22,2	11,32
6	C ₂ H ₄	1,3	1,63	0,17
7	C ₂ H ₂	0	0	0
8	C ₂ H ₆	0,12	0,19	0,01
9	C ₃ H ₈	0,17	0,31	0,02
10	iC ₄ H ₁₀	0,05	0,05	0
11	nC ₄ H ₁₀	0,11	0,15	0
12	H ₂ O	2,28	2,49	1,01
	Теплота згоряння, ккал/м ³			
	вища	1268	1495	723
	нижча	1175	1378	679

IV МІЖНАРОДНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ ФОРУМ “ВОДА & ЕНЕРГІЯ”

Обробка мулових осадів в газогенераторах

Opis próbki			
Nazwa oznaczenia	Symbol	Jednostka miary	(*) Wartość ± niepewność pomiaru
zawartość wilgoci wg PB-24 wyd.3	W_{ex}^r	%	$3,2 \pm 0,3$
zawartość wilgoci wg PB-24 wyd.3	W^a	%	$7,4 \pm 0,4$
zawartość wilgoci wg PB-24 wyd.3	W_l^r	%	$9,7 \pm 0,5$
zawartość popiołu wg PB-25 wyd.3	A^d	%	$28,1 \pm 5,6$
zawartość popiołu wg PB-25 wyd.3	A^r	%	$25,4 \pm 5,1$
zawartość popiołu wg PB-25 wyd.3	A^a	%	$26,0 \pm 5,2$
zawar. siarki całkowitej wg PB-26 wyd.3	S_t^a	%	$0,87 \pm 0,26$
zawar. siarki całkowitej wg PB-26 wyd.3	S_t^d	%	$0,94 \pm 0,28$
zawar. siarki całkowitej wg PB-26 wyd.3	S_t^r	%	$0,84 \pm 0,25$
ciepło spalania wg PB-36 wyd. 2	Q_s^a	kJ/kg	15976 ± 240
wartość opałowa wg PB-36 wyd. 3	Q_i^a	kJ/kg	14940 ± 224
wartość opałowa wg PB-36 wyd. 3	Q_i^r	kJ/kg	14508 ± 218
zawartość chloru wg PB-37 wyd. 2	Cl^a	%	-
zawartość części lotnych wg PB-35 wyd. 3	V_{850}^a	%	-
zawartość części lotnych wg PB-35 wyd. 3	V_{850}^{daf}	%	-

Opis próbki			
Nazwa oznaczenia	Symbol	Jednostka miary	(*) Wartość ± niepewność pomiaru
zawartość wilgoci wg PB-24 wyd.3	W_{ex}^r	%	$0,1 \pm 0,01$
zawartość wilgoci wg PB-24 wyd.3	W^a	%	$0,15 \pm 0,01$
zawartość wilgoci wg PB-24 wyd.3	W_l^r	%	$0,2 \pm 0,04$
zawartość popiołu wg PB-25 wyd.3	A^d	%	$95,86 \pm 0,96$
zawartość popiołu wg PB-25 wyd.3	A^r	%	$95,62 \pm 0,96$
zawartość popiołu wg PB-25 wyd.3	A^a	%	$95,72 \pm 0,96$
zawar. siarki całkowitej wg PB-26 wyd.4	S_t^a	%	$0,21 \pm 0,03$
zawar. siarki całkowitej wg PB-26 wyd.4	S_t^d	%	$0,21 \pm 0,03$
zawar. siarki całkowitej wg PB-26 wyd.4	S_t^r	%	$0,21 \pm 0,03$
ciepło spalania wg PB-49 wyd.1	Q_s^a	kJ/kg	1559 ± 120
wartość opałowa wg PB-49 wyd.1	Q_i^a	kJ/kg	1507 ± 120
wartość opałowa wg PB-49 wyd.1	Q_i^r	kJ/kg	1503 ± 110
zawartość chloru wg PB-37 wyd. 2	Cl^a	%	-
zawartość części lotnych PN-G-04516: 1998	V_{850}^a	%	-
zawartość części lotnych PN-G-04516: 1998	V_{850}^{daf}	%	-

Nazwa oznaczenia	Symbol	Jednostka miary	(*) Wartość ± niepewność pomiaru
Zawartość węgla wg PB-05 wyd. 4	C_t	%	$4,3 \pm 0,2$
Zawartość wodoru	H_t	%	-
Zawartość azotu	N^a	%	-

ТЕО створення комплексу для міста Чернігів

Сушка

Забезпечує зниження маси мулових залишків, що надходять на переробку з 135 т / добу з вологістю 80% до 27 т / добу з вологістю 10%, випаровуючи близько 105 т / добу вологи.

Виробництво

Електроенергії - 4605 МВт·годин / рік

Теплової енергії - 3960 Гкал

Капітальні витрати - 53,760 млн.грн.

Термін окупності

Електроенергія за "зеленим тарифом" 3,2 року

Електроенергія на власні потреби 6,3 року

Дякуємо за увагу

Координати для зв'язку
Інститут газу НАН України
Відділ технологій альтернативних палив
П'яних К.Є.pyanykh67@gmail.com
Тел. (044) 4533134
